

MISPLAATSTE EUFORIE

De euforie over de val van Kadhafi is onmiskenbaar, niet alleen in Libië, maar ook in het Westen. Terecht, want Kadhafi heeft zich al jaren geleden ontpopt als een dictator. Hij zette politieke tegenstanders gevangen en liet hen martelen. Hij leverde wapens aan rebellen in andere landen en was verantwoordelijk voor terroristische aanslagen. Na *Nine-Eleven* nam hij zijn draai en werd hij een bondgenoot van het Westen. Europese ministers en regeringsleiders bestempelden Libië niet langer als een *evil empire*, maar omarmden het regime en gingen zaken doen. De Libische olie was meer dan welkom; de Libische petrodollars evenzo. In eigen land bleef Kadhafi dictator, maar zijn nieuwe vrienden knepen een oogje dicht. Daarvoor werden zij beloond. Kadhafi ging weliswaar door met andere Afrikaanse landen te destabiliseren, maar zei AL-Qaida te bestrijden. Hij remde de stroom van West-Afrikaanse vluchtelingen op weg naar Europa af en leverde asielzoekers uit aan de machthebbers voor wie zij waren gevlucht. Westerse geheime diensten die politieke gevangenen wilden onderwerpen aan hardere ondervragingstechnieken dan wettelijk was toegestaan, konden bij hem terecht.

Kadhafi kon lang aan de macht blijven omdat het Westen hem steunde. Die steun was politiek gemotiveerd: Kadhafi is als vriend minder gevaarlijk dan als vijand. Dat lijkt verstandig, maar het was inconsequent en ongeloofwaardig. Het is niet consequent om hoge beginselen van democratie, goed bestuur en mensenrechten uit te dragen, maar bij de schending van die beginselen met twee maten te meten. Dat maakt kritiek ongeloofwaardig en niet effectief: waarom zou een bekritiseerd regime zich er iets van aantrekken? Burgers van autoritair geregeerde landen, hunkerend naar democratie en naar bescherming van lijf en goed, verwijten het Westen hypocrisie, en niet zonder reden. Zij vragen: waarom kregen Mubarak in Egypte en Musharraf in Pakistan zo veel steun? Waarom wordt zo nauw samengewerkt met Bashir in Soedan en met de Israëliische bezetters van Palestijnse gebieden? Waarom wilde het Westen in de jaren tachtig zo graag zaken doen met Saddam Hussein in Irak? Weliswaar was hij Koeweit nog niet binnengevallen, maar hij voerde een bloedige oorlog met Iran en heerste binnen eigen land als een wreed despoot.

Men kan niet alle misstanden tegelijk bestrijden. Westelijke landen hebben in de Veiligheidsraad en elders steun nodig van China en Rusland en andere landen, waaronder vele autoritair geregeerde ontwikkelingslanden. Critici binnen die landen begrijpen dat ontwikkelingsrelaties worden aangegaan met autoritaire regimes, om in deze landen armoede te bestrijden, een betere bestuurscapaciteit op te zetten, en het onderwijs, de rechtsstaat en de democratisering te bevorderen. Maar de grens ligt bij wapenleveranties, steun aan geheime diensten, de bevordering van de eigen commerciële belangen, politiek handjeklap en steun bij de onderdrukking van de bevolking.

Meer dan euforie over de val van Kadhafi past ons schaamte over de steun die hem is verleend voordat hij viel, steun die hem in het zadel hield.

Er is een tweede reden om niet zo euforisch te zijn. Dat Kadhafi zou vallen stond pas vast toen de NAVO ging bombarderen. De NAVO, het militaire bondgenootschap van westelijke landen, had van de VN Veiligheidsraad het mandaat gekregen alle middelen in te zetten die nodig waren om burgers tegen het regime te beschermen. Voor het eerst in de geschiedenis van de Veiligheidsraad was een resolutie aangenomen die een militaire interventie rechtvaardigde op basis van het nieuwe beginsel Responsibility to Protect (R2P). De NAVO heeft dat mandaat eenzijdig opgerekt om het regime in Libië te verdrijven. Dat moge niet onlogisch klinken, maar het was niet legitiem. Het gevolg zal zijn dat een R2P-resolutie ten opzichte van andere regimes voorlopig geen schijn van kans heeft in de Veiligheidsraad.

Tel uit je winst.

JAN PRONK

© Leonard Fäustle

Burgers van autoritair geregeerde landen, hunkerend naar democratie en naar bescherming van lijf en goed, verwijten het Westen hypocrisie, en niet zonder reden

Jan Pronk was minister voor Ontwikkelings-samenwerking in de kabinetten Den Uyl (1973-'77), Lubbers III (1989-'94) en Kok I (1994-'98). Van 2004 tot 2006 was hij speciaal VN-gezant in Soedan. Momenteel is hij hoogleraar aan het Institute of Social Studies in Den Haag.